

EDITORIAAL

NIEUWE ACTOREN IN DE ZORG: EEN WELDAAD VOOR DE SECTOR OF ZAL DE GESCHIEDENIS ZICH HERHALEN?

Van oudsher zijn religieuzen in de zorgsector actief geweest. Lange tijd keek niemand anders naar (letterlijk en figuurlijk) gekwetste mensen om. Gelukkig voor hen, én voor de samenleving, waren er religieuzen die het voor hen opnamen, vaak 24 uur op 24 en 7 dagen op 7. Hun motieven: de 'caritas', die teruggaat op het woord van Jezus: "Wat je voor de minsten van de mijnen gedaan hebt..." en natuurlijk de hemel verdienen. Je kan daar anders over denken, maar op zich is dat natuurlijk geen slecht motief. Er waren allerlei soorten religieuzen: mensen die heel gevoelig waren voor de noden van anderen, maar ook bulldozer-types, heel sociaal voelende mensen, op het revolutionaire af, zieners met oog voor wat er misloopt in de samenleving, mensen met spontane pedagogische kwaliteiten en misbruikers... (En voor dat 'historisch' misbruik hebben we ons als sector, samen met de politiciers, onlangs verontschuldigd - zie verder in dit nummer.) Kortom, een doorsnee van de samenleving...

Met de sterke achteruitgang van de religieuze 'roepingen' heeft de professionalisering zijn intrede gedaan in onze zorgsectoren. Met minder nadruk op caritas en meer op pedagogische kwaliteiten, en in plaats van de hemel wou men in de eerste plaats zijn kost verdienen. En ook daar is vooral niks mis mee. Integendeel. We hadden gehoopt om met die professionalisering meteen ook de uitwassen uit het verleden uit te schakelen, maar dat bleek ijdele hoop te zijn. Want de geschiedenis herhaalt zich... Ook al zijn er nieuwe accenten en nieuwe actoren. Bovendien blijkt de organiseerbaarheid

en de betaalbaarheid van de zorg in onze tijden problematisch te worden. We hebben het hier eerder al gehad over de 'remedies' die hiervoor vanuit onze samenleving (en de politiek) aangedragen worden: de vermaatschappelijking van de zorg én de vermarkting van de zorg, met hun grenzen en mogelijkheden... Tot voor kort was dit laatste in ons land een eerder theoretische discussie, maar sinds begin april 2014 – met de aanstelling van het consortium Sodexo-Parnassia om het nieuwe forensisch psychiatrisch centrum te Gent uit te baten – wordt de vermarkting en commercialisering effectief ingevoerd in de zorg.

Dit wordt ongetwijfeld een testcase, die met argusogen gevolgd wordt, niet alleen vanuit de non-profitinitiatieven in de sector van de geestelijke gezondheidszorg, maar ook vanuit de andere not-for-profit welzijns- en gezondheidssectoren (die er misschien vroeger dan verwacht ook mee zullen geconfronteerd worden), vanuit gebruikersverenigingen en zelfs vanuit de Liga voor de Rechten van de Mens. Raf De Rycke van de Broeders van Liefde maakt zich in De Standaard van 7 april 2014 zorgen: "Als winst de drijfveer is, dreigt de kwaliteit en de betaalbaarheid van de zorg – en dus de patiënt – het slachtoffer te worden." Hier primeert niet meer de zorg voor de gekwetste mens, noch de arbeidstevredenheid van de medewerkers, maar de tevredenheid van de aandeelhouders. We kunnen ons dan ook afvragen in hoeverre dit laatste voldoende garanties biedt opdat de geschiedenis zich niet zal herhalen...

Natuurlijk kunnen we niet om de Europese wetgeving heen, die vrij verkeer van personen, goederen en diensten mogelijk maakt. Raf De Rycke: "Een overheid kan dat vrije verkeer niet zomaar belemmeren. Wat ze wel kan doen, is een wettelijk kader uittekenen, opdat je een gereguleerde markt krijgt waarin zowel non-profit als profit kunnen werken. (...) Overheidsregulering kan voorkomen dat ongelijkheid ontstaat in hoe toegankelijk, betaalbaar en kwaliteitsvol de zorg is. Op het vlak van onder meer prijszetting, minimale personeelsbezetting, infrastructuur, kwaliteitscriteria, veiligheid en hygiëne moeten dezelfde regels gelden voor iedereen, of de aanbieder van de zorg nu privaat of publiek is. (...) De overheid moet ook transparante regels invoeren om de verhouding tussen winstuitkering en besteding aan zorg binnen redelijke perken te houden. Bovendien moet haar toestemming vereist zijn voor overnames van zorginitiatieven door de profitsector."

Een heel ander geluid horen we bij Jo Libeer, gedelegeerd bestuurder bij Voka, die in De Standaard van 8 april 2014 uiteraard 'de markt' verdedigt en die daarbij de non-profitsector ervan beschuldigt de 'markt van de zorg' af te schermen. "Wil men vooruitgang of wil men ze niet?", zo vraagt hij zich heel retorisch af, om dan zijn geloof in de commercie te belijden: "Ja, de commercialisering van de zorg zal zich verder doorzetten. Neen, dit is geen slechte zaak aangezien ze de kwaliteit en betaalbaarheid van de zorg verbeteren." Daarbij kiest hij resoluut voor de aanval op de sector: "De zorgsector zit immers met een probleem van een gebrek aan kwaliteitsprikkel, innovatie en transparantie. (...) We kunnen niet langer aanvaarden dat er zoveel overheidsgeld wordt gepompt in het zorgstelsel en dat er dan toch nog groeiende wachtlijsten en een gebrek aan kwaliteit zijn. (...) Het is onethisch om schaarste in stand te houden, terwijl ondernemers staan te springen om aanbod te creëren. Het is onethisch om de vooruitgang in de zorg te fruniken, omdat het een bedreiging is voor de gevestigde orde."

Zijn onwrikbaar geloof in de vooruitgang dankzij de commercie deed me denken aan een interview in Tertio (16 april 2014) met de Franse filosoof Joseph Vogl, waarin die stelde dat de markttheorie "religieuze, ja zelfs monotheïstische kenmerken" vertoont: "Net zoals God in de middeleeuwen onbetwistbaar in het centrum van ieder maatschappelijk denken stond, is het marktdenken opgebouwd rond het niet-bevraagde geloof in de vrije markt als een zelfregulerend evenwicht." En het is met dit dogma van de zelfregulerende markt dat hij in zijn boek "Het spook van het kapitaal" (Boom, Amsterdam) afrekent.

Er is natuurlijk bijkomend 'initiatief' nodig om de wachtlijsten op te lossen en om de noodzakelijke ondersteuning en zorg te kunnen (blijven) bieden. Commercialisering is echter geen mirakeloplossing om de vele problemen in de gezondheids- en welzijnssector op te lossen. Toch is samenwerking met commerciële partners (bijvoorbeeld op vlak van infrastructuur) niet per definitie verkeerd. Veel hangt af van de reglementering en de minimale kwaliteitseisen of het 'lastenboek' dat de overheid opstelt, wanneer men een openbare aanbesteding uitschrijft. Onze overheid zal dan ook de grenzen moeten aftasten van wat Europa op dit vlak toelaat en wat in ons land wenselijk is. Dit wordt niet alleen voor onze sectoren wettelijk, maar ook voor de overheid een leerproces, waarbij hopelijk niet te veel fouten gemaakt worden. Want we werken met kwetsbare mensen, en we weten dat de geschiedenis zich vaak herhaalt...

Naast de grote internationale concerns, is er echter nog een andere vorm van kleinschalig sociaal ondernemerschap, zoals diverse ouderinitiatieven, die ondersteuning en opvolging verdienen. Hun motieven – in de eerste plaats de zorg voor hun eigen kind – liggen weer enigszins anders, en ook hiermee moet rekening gehouden worden. Toch is dit een interessante, op te volgen piste.

Fons GEERTS, eindredacteur